

ראמ"ה - הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך

י"ח בכסלו התשס"ח • 28 בנובמבר 2007

תמצית

ממצאי המחקר הבינלאומי PIRLS 2006: הישגים באוריינות קריאה של תלמידי כיתה ד' בישראל

הקדמה

בשנת 2006 נערך מחקר PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) ב-45 מדינות ומחוזות¹. המחקר יועד לבחון את הישגי התלמידים בכיתות ד' באוריינות קריאה בשפת האם. מתאמות המחקר בישראל היו פרופ' רות זוזובסקי ופרופ' עלית אולשטיין. המבחנים בישראל נערכו בשתי שפות, עברית וערבית, לשני מגזרי האוכלוסייה בהתאמה. ממצאי המחקר ב-2006 מאפשרים לישראל, שהשתתפה גם במחזור הקודם של מבחן ה-PIRLS שנערך ב-2001, לעמוד על השינויים שחלו במהלך חמש השנים שחלפו בהישגים לימודיים ובהקשר החינוכי של הוראת הקריאה בבית הספר היסודי.

המבחן נבנה ע"י הארגון הבינלאומי ה-IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement), ותורגם והותאם בישראל לשתי שפות ההוראה עברית וערבית. במסגרת המבחן כל תלמיד התבקש לקרוא שני טקסטים (בסה"כ 10 טקסטים מעבר לכלל גרסאות המבחן השונות) ולהשיב על סדרה של שאלות נלוות, וכן על שאלון עמדות כלפי קריאה והרגלי קריאה. בנוסף נאסף מידע באמצעות שאלונים למורה, למנהל, להורה, ולמופקדים על הוראת השפה במשרד החינוך. ההישגים באוריינות קריאה מדווחים באמצעות חמישה ציונים: ציון כולל במבחן, ציון בקריאה לשם "התנסות ספרותית", ציון בקריאה לשם "רכישת מידע", וכן ציונים בשתי מיומנויות קריאה שונות: "אחזור והסקה ישירה", ו"פרשנות, שילוב והערכת טקסט".

אוכלוסיית היעד של המחקר הינה של תלמידי השנה הרביעית ללימודיהם בבית הספר. בישראל נדגם מדגם מייצג של תלמידי כיתה ד' (לא כולל תלמידי החינוך המיוחד, ותלמידים בבתי ספר של המגזר החרדי). סה"כ השתתפו במבחן בישראל 3908 תלמידים מ-149 בתי-ספר².

ממוצע הציונים של כלל הארצות המשתתפות במחקר פירלס בשנת 2001 (להלן "ממוצע פירלס") נקבע על 500, וסטיית התקן על 100. הציונים יכולים לנוע בין 0 ל-1000. הציונים בשנת 2006 ניתנים במונחי אותו סולם והם בני השוואה לציונים ב-2001.

¹ במחקר השתתפו 40 מדינות. בפרסום הרשמי של ארגון ה-IEA ובתרישים 1 מוצגות 45 ישויות מאחר ושתי מדינות מתוך ה-40 (קנדה ובלגיה) פוצלו לפרובינציות (מחוזות).

² שיעור הגריעה הכולל (אי השתתפות במבחן) עמד בישראל על 22.5% (מהם כ-16% תלמידים במגזר החרדי). שיעור זה הוא הגבוה ביותר שנמצא בין המדינות שהשתתפו במחקר.

תיאור עיקרי הממצאים

א. השוואת ההישגים הממוצעים של ישראל להישגי מדינות אחרות

- ציון **אוריינות הקריאה** של כיתות ד' במדינת ישראל הינו 512. על פי ציון זה, ישראל ממוקמת במקום ה-27 מבין 40 המדינות שהשתתפו במחקר (ובמקום ה-31 מבין סה"כ 45 המדינות והמחוזות). הישגי ישראל בכללותה נמוכים בכמחצית סטיית תקן מהישגה של המדינה שציונה הכולל היה הגבוה ביותר - הפדרציה הרוסית. **תרשים 1** להלן מתאר את מדרג המדינות והמחוזות עפ"י הישגיהם במבחן.
- ההישג של תלמידי ישראל בקריאה לשם "**התנסות ספרותית**" הינו 516 בממוצע. על פי ציון זה, ישראל ממוקמת במקום ה-30 מבין 45 המדינות והמחוזות המשתתפים.
- ההישג של תלמידי ישראל בקריאה לשם "**רכישת מידע**" הינו 507 בממוצע. על פי ציון זה ישראל ממוקמת במקום ה-32 מבין 45 המדינות והמחוזות המשתתפים.
- הישגי הקריאה של תלמידי ישראל היו גבוהים יותר בשאלות שבחנו מיומנויות קריאה מורכבות של "פרשנות, שילוב מידע והערכת טקסט" בהשוואה לשאלות שבחנו מיומנויות קריאה פשוטות יותר של "אחזור מידע והסקה ישירה" (516 לעומת 507, בהתאמה).

ב. השוואת ההישגים בתוך ישראל בין דוברי עברית ודוברי ערבית

- הציון הממוצע של דוברי **העברית** הינו 548, ממוצע ההישגים של דוברי העברית נמוך רק בחמישית סטיית תקן מהממוצע של המדינה המובילה. ממוצע הישגים זה מתאים למקום ה-11 במדרג קבוצת המדינות והמחוזות המשתתפים.
- הציון הממוצע של דוברי **הערבית** הינו 428, ממוצע ההישגים של דוברי הערבית נמוך ב-1.4 סטיות תקן מהממוצע של המדינה המובילה. ממוצע זה מתאים למקום ה-40 במדרג המדינות והמחוזות המשתתפים. מקום זה נמוך אמנם אך גבוה מזה של מדינות אחרות בהן נערך המבחן בשפה הערבית (קטאר, כוית, מרוקו).
- פער ההישגים בין תלמידים דוברי עברית ודוברי ערבית הוא גדול מאד ועומד על **120 נקודות** (מעל סטיית תקן אחת). פערים דומים בין המגזרים מתקיימים בכל יתר סולמות הציונים המוזכרים מעלה.

ג. השוואת ההישגים בין בנות לבנים

- ברוב המדינות הישגיהן של הבנות בציון הכולל בקריאה עולים באופן מובהק סטטיסטית על הישגי הבנים. גודל הפער נע בין-5 **נקודות** בהונגריה ובבלגיה ומגיע עד **67 נקודות** לטובת הבנות בכוית.

- בישראל פער ההישגים בציון הכולל בקריאה **לטובת הבנות** עומד על **14 נקודות**. **פער זה גדול יותר במגזר דוברי הערבית** בהשוואה למגזר דוברי העברית (**30 נק'** לעומת **11 נק'**, בהתאמה). פערים גדולים לטובת הבנות נרשמו גם במדינות דוברות ערבית אחרות.

ד. השוואת ההישגים בתוך מגזר דוברי העברית: ממלכתי וממלכתי-דתי

- בקרב התלמידים בבתי ספר דוברי עברית קיימים פערים קטנים לטובת בתי הספר של החינוך הממלכתי בהשוואה לבתי הספר של החינוך הממלכתי-דתי. הפערים נעים בין 7 ל-9 נקודות ציון בסולמות השונים.

ה. קשר בין הישגים לרקע חברתי-כלכלי

נבדק הקשר בין הישגי התלמידים בישראל בקריאה לבין הרמה החברתית-כלכלית (מדד חברתי-כלכלי) שלהם, המוגדרת על פי עשירון הטיפוח של בתי הספר בהם הם לומדים. בתי הספר הוקצו ל-3 קבוצות של רקע חברתי-כלכלי: נמוך, בינוני וגבוה (בהתבסס על "מדד שושני").

- בקרב דוברי העברית נמצאו פערים משמעותיים בין תלמידים מבתי ספר עם רקע חברתי-כלכלי גבוה לכאלו עם רקע חברתי-כלכלי נמוך, הן בבתי-ספר ממלכתיים והן בבתי ספר ממלכתיים-דתיים (37 נק' ו- 45 נק', בהתאמה). מגמות דומות נמצאו בכל סולמות הציונים. בקרב מגזר דוברי הערבית נמצא פער גדול יותר (51 נק') בהישגי תלמידים מבתי ספר עם רקע חברתי-כלכלי בינוני לכאלו עם רקע חברתי-כלכלי נמוך (במגזר זה כמעט ואין בתי ספר שמוגדרים כבעלי רקע חברתי-כלכלי גבוה).

ו. השוואת ההישגים של ישראל בשנת 2006 לאלו של שנת 2001

- מ-2001 ועד 2006 חל בישראל בכללותה שיפור קל בהישגים בקריאה (509 ו- 512, בהתאמה). בקרב דוברי העברית חל שיפור של **10 נק'** (מ- 538 ל- 548), ובקרב דוברי הערבית חל שיפור של **3 נק'** (מ- 425 ל- 428), ופער ההישגים בין שני המגזרים עלה בהתאמה ב-**7 נקודות** (מ- 113 ל- 120).
- מיקומה של ישראל בקרב 35 המדינות שהשתתפו במחקר ב-2001 היה **23**. בשנת 2006 השתנה חלקית הרכב המדינות המשתתפות. מיקומה של ישראל בקרב **28 המדינות שהשתתפו במחקר הן ב- 2006 והן ב- 2001**, היה **בשנת 2001 – מקום 21**, ואילו **בשנת 2006 עלתה ישראל במקום אחד במדרג 28 המדינות, למקום ה-20**.
- בהשוואה של הישגי 2001 לאלו של 2006 נמצא כי בקרב תלמידי החינוך **הממלכתי-הדתי** חלה עלייה של **17 נק'** (מ- 525 ל- 542), ובקרב תלמידי החינוך **הממלכתי** חלה עלייה של **8 נק'** (מ- 542 ל- 550). פער ההישגים בין הקבוצות **הצטמצם מכ-17 נק'** בשנת 2001 ל-**8 נקודות** בשנת 2006.

ז. התפלגות התלמידים על פי רמות ביצוע

פריטי מבחן PIRLS מהווים סולם המאפשר למדוד את ביצועיהם של ילדים בכיתות ד' במגוון של מיומנויות ואסטרטגיות קריאה המאפיינות את אוריינות הקריאה. כדי לתאר את הישגיהם של

הלומדים על סולם זה הוגדרו על ידי מפתחי המבחן ארבעה סיפי הישג (Benchmarks) על סולם ציוני הסבירות הבינלאומי³. נקודות סף אלו הינן: ציון 625 - סף "המתקדמים", ציון 550 - סף "הגבוהים", ציון 475 - סף "הבינוניים", וציון 400 - סף "הנמוכים". שיעור התלמידים (באחוזים) שציונם נמצא בין נקודת חתך אחת לשנייה מלמד מה שיעורם של עוברי כל אחד מהסיפים. במיוחד מעניין שיעור עוברי סף המתקדמים ושיעור אלו הנמצאים מתחת לסף הנמוכים.

- הממוצע הבינלאומי בשנת 2006, מעבר ל-28 מדינות שהשתתפו במחקר PIRLS, הן בשנת 2006 והן בשנת 2001, מורים כי ברמת "המתקדמים" מצויים 9% מהתלמידים, ברמת "הגבוהים" - 31%, ברמת הבינוניים - 34%, ו-16% נמצאים ברמת "הנמוכים". מכאן ש-90% מהתלמידים נמצאים מעל לסף הנמוכים ו-10% מהתלמידים מתחת לסף זה (ראה "כלל המדינות" בתרשים 2).

- בישראל, 9% מהתלמידים מצויים ברמת "מתקדמים", 30% ברמת "גבוהים", 30% ברמת ה"בינוניים", 15% ברמת הנמוכים ו-15% מתחת לסף הנמוכים. דהיינו, ציוניהם של 85% מהתלמידים הם מעל סף הנמוכים ואילו 15% מכלל התלמידים מצויים מתחת לסף זה (ראה "ישראל" בתרשים 2).

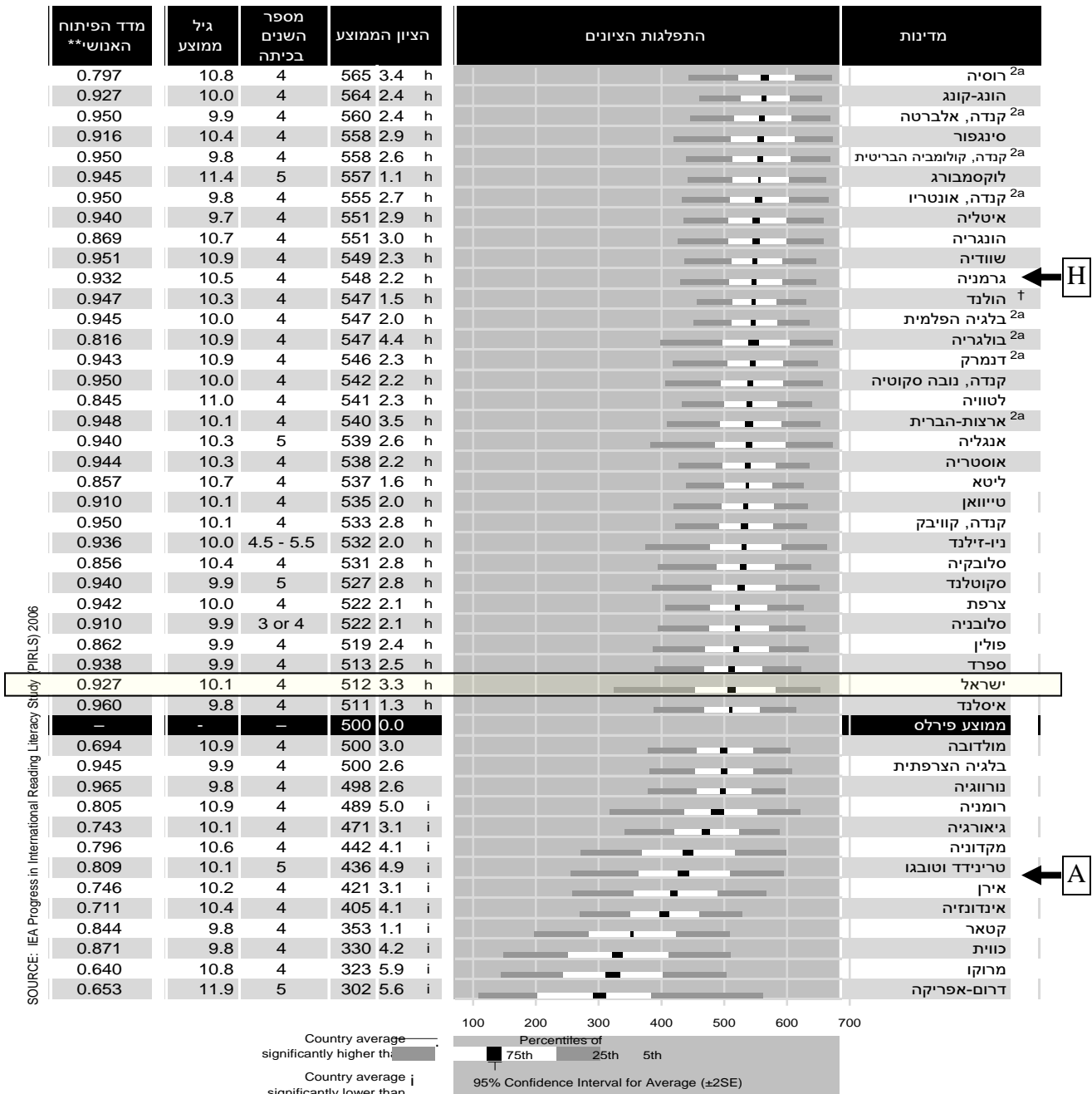
- כאשר בוחנים נתון זה לפי שפת המבחן בישראל (עברית/ערבית), אזי שיעור עוברי סף הישג "המתקדמים" בקרב דוברי עברית מגיע ל-13%, בעוד שבקרב דוברי ערבית הוא מגיע ל-1% בלבד. כמו כן, שיעור התלמידים שאינם מגיעים לציון סף הנמוכים בקרב דוברי ערבית עולה פי עשר (41%) על שיעור זה בקרב דוברי עברית (4%) - ראה תרשים 3.

- שיעור תלמידי ישראל בכל אחת מהרמות בשנת 2006 בהשוואה לשנת 2001 מוצג בתרשים 4 להלן. כפי שניתן לראות, חלה עליה זעירה בשיעור עוברי סף המתקדמים והגבוהים, לצד צמצום מסוים בשיעור התלמידים בשתי הרמות הנמוכות.

דוח המחקר המלא, שנכתב בימים אלה ע"י מתאמות המחקר, פרופ' רות זוזובסקי ופרופ' עלית אולשטיין, יתפרסם בחודשים הקרובים באתר הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה) בכתובת: <http://rama.education.gov.il>.

³ עיגון פריטי מבחן לסיפים אלו מאפשר תיאור ומתן פשר לרמות הבנת הנקרא של תלמידים שציוניהם נופלים בקרבת נקודות חתך.

תרשים 1: הישגי מדינות בציון הכולל באוריינות הקריאה

SOURCE: IEA Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS) 2006

Represents years of schooling counting from the first year of ISCED level 1. *

**

Taken from United Nations Development Programme's Human Development Report 2006, p. 283-286, except for Chinese Taipei taken from Directorate General of Budget, Accounting and Statistics, Executive Yuan, R.O.C. Statistical Yearbook 2005. Data for Belgium Met guidelines for sample participation rates only after replacement schools were included (see Exhibit A.7). †

Nearly satisfying guidelines for sample participation rates after replacement schools were included (see Exhibit A.7). ‡

National Defined Population covers less than 95% of National Desired Population (see Exhibit A.4). 2a

National Defined Population covers less than 80% of National Desired Population (see Exhibit A.4). 2b

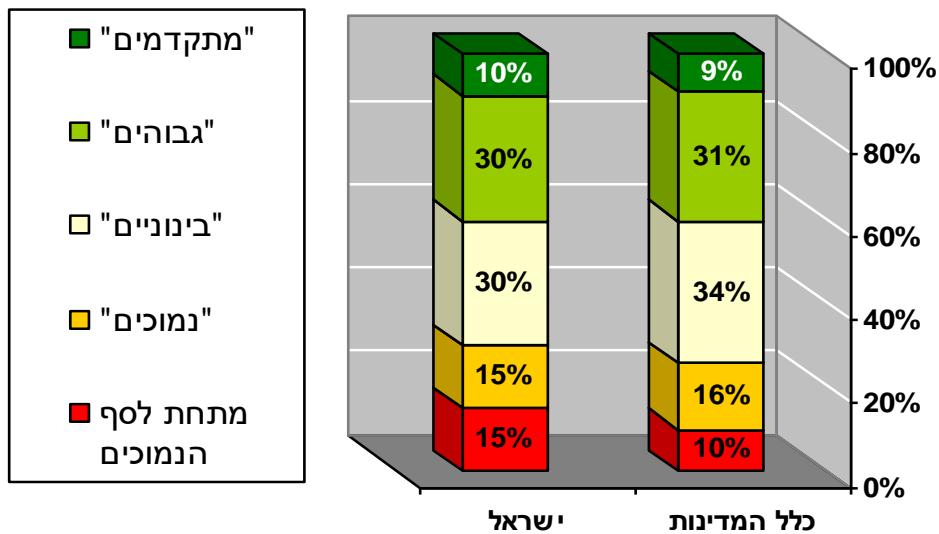
Standard errors appear in parentheses. Because results are rounded to the nearest whole number, some totals may appear inconsistent. ()

NOTE: See Exhibit C.1 for percentiles of achievement in reading.

H- ממוצע דוברי עברית (ישראל)
 A- ממוצע דוברי ערבית (ישראל)

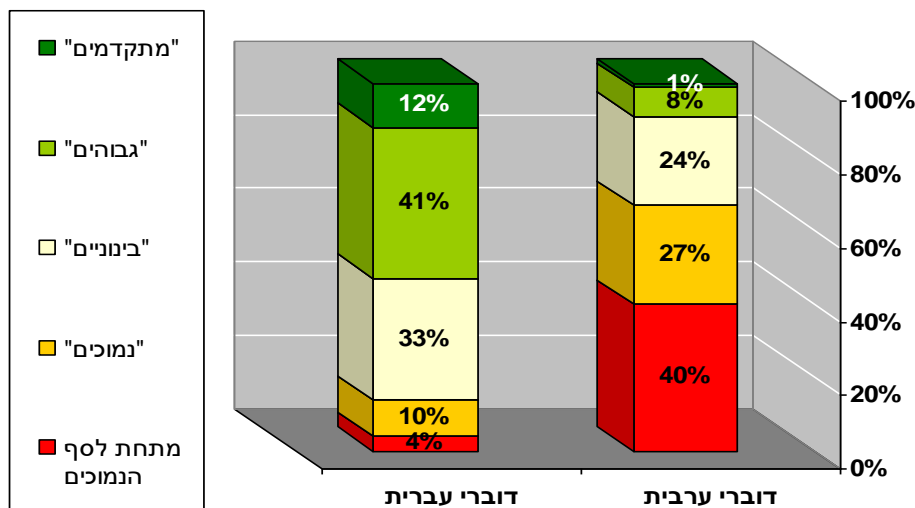
תרשים 2 : שיעור הנבחנים ברמות ההישג השונות באוריינות קריאה, בישראל ובמדינות

המשתתפות במחקר

תרשים 3 : שיעור הנבחנים ברמות ההישג השונות באוריינות קריאה בפירלס 2006,

לפי מגזר

תרשים 4 : שיעור הנבחנים בישראל ברמות ההישג השונות באוריינות קריאה,

לפי שנים

